

A Socio-Economic Radiography of the North-East Region

[O radiografie socio-economică a Regiunii Nord-Est]

Sorin BRAȘOVEANU¹

¹ Lecturer Ph.D., "Petre Andrei" University of Iași, Romania, brasoveanu.sorin@yahoo.com

Abstract

The North-East development region – the largest of Romania's eight NUTS II structures – is considered the poorest, despite the numerous economic and cultural opportunities it could benefit from. The causes of underdevelopment form a vicious circle that includes the general demographic deficit and the labor force deficit in particular, lower wage incomes than in other regions, and modest infrastructure. The migration phenomenon and inadequate professional training to the realities of the labor market perpetuate a development gap against which we do not have, for now, effective public policies.

Keywords: North-East development region; socio-economic radiography.

How to cite: Brașoveanu, S. (2025). A Socio-Economic Radiography of the North-East Region. *Anuarul Universității "Petre Andrei" din Iași, Fascicula: Drept, Științe Economice, Științe Politice*, 34, 67-79. <https://doi.org/10.63331/upalaw/34/07>

1. Introducere

Evoluția societății românești pe parcursul a peste trei decenii de postcomunism este indisolubil legată de paradigma civilizației occidentale, de la care am asimilat (uneori voluntar și cu plăcere, alteori de nevoie și *à contrecœur*) principalele valori, norme, instituții, mecanisme economice și politice, ba chiar și elemente de viață privată care ne fuseseră interzise în vremea vechiului regim. În special libertatea a pătruns în fibra societății noastre, manifestându-se nu doar în materie de politică sau de viață religioasă, ci și în domeniul economic – transformat cu destulă dificultate într-unul concurențial, adaptat la exigențele societății cunoașterii și dezvoltării durabile.

După 1990, România a trecut prin experiențele dure ale schimbării de sistem politic și economic, confruntându-se cu fenomene pe care nu era pregătită să le gestioneze: colapsul mării industrii energofage și poluatoare, dezagregarea sistemului de producție agricolă de tip cooperatist și de stat (ca urmare a reconstituirii dreptului de proprietate funciară), șomajul, inflația și nu în ultimul rând un accentuat declin demografic (având cauze multiple, de la scăderea sporului natural al populației, la migrația din motive economice). Pe fondul acestor provocări¹, autoritățile statului nu au reușit să construiască și să pună în operă mult clamatul „proiect de țară”, limitându-se la reacții punctuale față de problemele critice. Iar pentru ca lipsa de viziune și de responsabilitate să nu fie imputată doar guvernului (în sens mai larg, puterii centrale), a început reforma administrației publice, sub stindardul *descentralizării*. În felul acesta, multe sarcini ale statului au fost transferate autorităților locale (adesea, fără un corespunzător transfer de resurse).

În timp ce unitățile administrativ-teritoriale tradiționale (comuna și județul) și-au găsit destul de repede locul în noua configurație a gestionării treburilor publice, *regiunea* a rămas până în prezent o structură cu identitate politico-juridică incertă, lipsită de statutul de *prim nivel subsidiar de guvernanță* în raport cu autoritățile centrale. Este adevărat că, în limbajul comun, folosim frecvent termenul de regiune, pentru a aproxima o zonă oarecare de apartenență geografică, dar în România nu există *regiuni administrative în sens propriu*, ci doar așa-numite „regiuni de dezvoltare” – asociații voluntare de județe învecinate care au în primul rând rolul de a genera raportări statistice conforme sistemului european. Pe baza acestor raportări multisectoriale (în fapt, juxtapuneri matematice ale unor date provenind din județe), s-a construit în timp imaginea unei vieții economico-sociale regionale, care își maschează cu greu artificialitatea, în documentele „strategice” ale Agențiilor de dezvoltare (ADR). Caracteristica artificialității se proiectează și asupra analizelor științifice dedicate regiunilor, analize care sunt relativ puține și limitate la datele statistice (rareori explicate sau motivate și cu atât mai rar generatoare de inițiative de *politici publice*); în această situație de precaritate a studiilor interdisciplinare se află și *Regiunea de dezvoltare Nord-Est*, căreia vom încerca să-i conturăm portretul socio-economic.

2. Elemente metodologice

Prin ce metode putem studia sintetic starea socio-economică a Regiunii Nord-Est? Faptul că acest tip de agregare teritorială (regiunea de dezvoltare) este destinat în primul rând încadrării într-un sistem european de raportare statistică ne conduce către metodele bazate pe *documentarea statistică*: modelare, simulare, analiză agregată și studiu de caz; cât

¹ A.-M. Preoteasa, „Fenomenul ocupării în România și dezvoltarea durabilă”, în Revista *Calitatea Vieții*, XIX, nr. 1-2, 2008.

privește cercetarea politicilor publice din acest domeniu (sub aspectul studiilor de fundamentare / fezabilitate și al celor de impact), este necesar să recurgem la analiza-diagnostic.

Instrumentele de cercetare cele mai relevante (reprezentând totodată sursele principale de informație primară) sunt *Recensământul Populației și Locuințelor* – runda 2021 și *Recensământul General Agricol*, rundele 2010 și 2020, care cuprind date statistice organizate în concordanță cu Sistemul Statistic European. Pe baza lor, putem reliefa dinamica populației generale și a caracteristicilor ei de vârstă, educaționale, ca și dinamica activităților productive.

În materie de diagnoze oficiale, sunt utile instrumente precum: *Strategia națională pentru dezvoltarea durabilă a României 2030* (adoptată de Guvernul României în ședința din 9 noiembrie 2018, prin HG nr. 877/2018); *Planul de Dezvoltare Regională Nord-Est 2014-2020* și respectiv *PDR N-E 2021-2027* (realizate de Serviciul Politici, Strategii și Analize Teritoriale); studiile INS privind *Producția vegetală la principalele culturi (2024)*, respectiv *Efectivele de animale și producția animală în anul 2024*; rapoartele periodice de sinteză realizate de unele direcții județene de statistică (în principal cea din Iași).

Documentarea nu poate neglija lucrările științifice elaborate în mediile academice de profil economic, din aria demografiei, turismului, a politicilor publice etc (Oțiman, 2012; Chivu & Georgescu, 2020; Iftimoaei & Baci, 2018; Iftimoaei, 2023; Racovițan & Chivu, 2019 etc.). Deși nu sunt foarte numeroase (mai ales cele care operează cu date recente, din proximitatea anilor 2020), ele acoperă o paletă largă de teme. Pentru a completa tabloul general al domeniului investigat, rămân relevante metodele observației participative și interviului (în variantele semi-structurată și structurată, iar uneori chiar în varianta liberă, cu funcție „anamnezică” – atunci când interlocutorii sunt oameni simpli, care își spun „povestea vieții”).

3. Regiunea Nord-Est, în Europa dezvoltării durabile

În lumea europeană, regionalismul a fost, pe parcursul întregului Ev Mediu, un construct identitar fundamental și, totodată, principala formă de contra-putere în raport cu regatele occidentale integratoare. Ulterior, în era modernă a statelor naționale unitare, spiritul regional a fost estompat semnificativ (uneori chiar combătut), reafirmându-se abia odată cu descentralizarea administrativă, începută în anii '70-'80 ai veacului trecut. Astfel, exceptând statele federale (în care localismul și regionalismul nu încetaseră niciodată să fie o „marcă” pentru viața națiunilor), țările cu o îndelungată experiență centralistă (ca Franța, Italia sau Spania) s-au văzut nevoite să inițieze un transfer de competențe către comune, departamente și regiuni, întrucât guvernele nu mai puteau gestiona singure tot mai numeroasele și mai complexe servicii publice – consumatoare de resurse uriașe. Ca urmare, în administrarea acestora au fost aplicate principiile *subsidiarității*, *autonomiei locale* și *descentralizării*, în acest context *regiunea* devenind o structură teritorială cu personalitate juridică, dotată cu organe de conducere alese prin vot universal (consiliu regional și președinte), gestionând un buget propriu și deținând competențe proprii în diverse domenii esențiale (incluzând și dezvoltarea durabilă).

Ca *prim nivel de guvernare locală*, regiunea reprezintă eșalonul în care sunt urmărite trei obiective majore, comune statelor membre și Uniunii Europene în ansamblul ei: eliminarea (sau măcar diminuarea) decalajelor de dezvoltare dintre regiuni; combaterea șomajului structural, a celui din rândul tinerilor și al persoanelor de peste 45 de ani;

dezvoltarea infrastructurii zonelor izolate sau/și preponderent agricole ². Strategiile și acțiunile concepute de regiuni pentru a atinge obiectivele economico-sociale enunțate trebuie să se conformeze obligatoriu *principiului dezvoltării durabile*, asumat de Uniune încă de la lansarea de către ONU a *Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului* (în cadrul Summit-ului Mileniului de la New York, din septembrie 2000), și reafirmat apoi după adoptarea celor 17 *Obiective de Dezvoltare Durabilă* (ODD) cuprinse în *Agenda 2030* a ONU (din septembrie 2015).

Spre deosebire de statele apusene sau de Polonia (țară central-europeană în care regionalizarea s-a finalizat rapid și cu maxim succes, după căderea comunismului), România a abordat descentralizarea (în general) și regionalizarea (în particular) cu deosebită rețineră și neîncredere. Motivele acestei atitudini politice au fost, de-a lungul timpului: revirimentul mișcărilor iredentiste și secesioniste având ca scop autonomia pe criterii etnice³; lipsa culturii localismului și a autonomiei administrative, ca și a capitalului uman necesar unei vieți politice și administrative regionale; opoziția elitelor județene față de pierderea pârghiilor decizionale și a resurselor economice asociate lor; dificultatea modificării Constituției pentru introducerea nivelului administrativ-teritorial regional. Consecința acestui cumul de factori a fost aceea că, pe parcursul procesului de integrare europeană a României, când a trebuit să realizăm reforma administrației publice, am preferat să menținem județele, iar regiunilor să le dăm un statut de structură asociativă, reunind județe învecinate, pentru coordonarea lor în anumite proiecte de dezvoltare. Nu întâmplător, prin *Legea nr. 151/1998*, apoi prin *Legea nr. 315/2004 privind dezvoltarea regională în România*, au fost create structuri care *nu sunt unități administrativ-teritoriale*, neavând conducere politică proprie. Încercările de constituire a regiunilor propriu-zise (ca și colectivități locale autonome) au eșuat în mod repetat, lăsându-ne cu un proces de reformă mereu neîncheiat.

Deși regiunile de dezvoltare ale României sunt doar unități de raportare statistică de tip NUTS II (cu populații între 0,8 și 3 milioane de locuitori), deși au o istorie de mai puțin de trei decenii (timp insuficient pentru realizarea unor coeziuni profunde și durabile între județele componente), putem observa că aceste structuri hibride (între ONG și instituție publică), alcătuite sub semnul compromisului și provizoratului, ajung să capete o anumită identitate în peisajul politico-administrativ al țării. Sunt, în fapt, niște „decupaje” provizorii care s-au permanentizat, fără ca factorii decizionali să fi avut un asemenea obiectiv. Regiunile de dezvoltare par să aibă o evoluție proprie, în afara luptelor de putere vizibile de pe plan național și local; coloritul lor politic incert (aproape imperceptibil) și pârghiile de putere economică încă firave pe care le dețin le fac să nu constituie mize ale „marii împărțeli”, atunci când se schimbă majoritățile guvernamentale. Coordonate de așa-numitele Agenții de Dezvoltare Regională (cărora li s-a încredințat abia în vara anului 2020 rolul de autorități de management și gestionare directă a programelor cu fonduri europene, prin *Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 122 din 29 iulie*), regiunile se prezintă mai curând ca structuri tehnocrate de asistență a managementului proiectelor europene.

Cele opt regiuni de dezvoltare ale României nu se suprapun riguros peste provinciile istorice, ci regroupează județe învecinate, fără ca acest criteriu al vecinătății să se coreleze neapărat, în toate cazurile, cu o unitate de viață economico-socială și culturală. Astfel, județele Bacău, Botoșani, Iași, Neamț, Suceava și Vaslui alcătuiesc Regiunea Nord-Est, cea mai mare ca populație și teritoriu (3226436 locuitori – potrivit recensământului din 2021, pe

² C. S. Ghiolțan, „Legătura dintre regiunea administrativă și politica regională”, în *Revista Transilvană de Științe Administrative*, 2(22)/2008.

³ Andra Karla Anghel-Sienerth, *Regionalizarea în limbajul politic din România*, Editura Eikon, București, 2020.

o suprafață de 36.850 km²). Regiunea Sud-Est Dobrogea reunește Constanța, Tulcea, Brăila și Galațiul, dar și Buzăul și Vrancea (care nu au mare lucru în comun cu Dobrogea). Aceste două regiuni formează împreună Macroregiunea 2, o structură de nivel NUTS I, cu același statut asociativ și folosind același scop esențial de raportare statistică la nivel european. A treia regiune de dezvoltare, Sud Muntenia, înglobează județele Argeș, Călărași, Dâmbovița, Giurgiu, Ialomița, Prahova și Teleorman. Împreună cu Regiunea VIII București-Ilfov (care are cea mai mică suprafață, dar cel mai ridicat PIB), alcătuiește Macroregiunea 3. Regiunea Sud-Vest Oltenia include Doljul, Gorjul, Mehedințiul, Oltul și Vâlcea. Oltenia este asociată, în cadrul Macroregiunii 4, cu Regiunea de Dezvoltare Vest (județele Arad, Caraș-Severin, Hunedoara și Timiș). În zona geografică a Transilvaniei (Macroregiunea 1), sunt două regiuni de dezvoltare, denumite Nord-Vest (cu județele Bihor, Bistrița-Năsăud, Cluj, Maramureș, Satu-Mare și Sălaj), respectiv Regiunea Centru (Alba, Brașov, Covasna, Harghita, Mureș și Sibiu).

Aflată în extremitatea estică a Uniunii Europene, Regiunea Nord-Est are neșansa unor vecinătăți externe fără potențial de cooperare inter-regională profitabilă. Apartenența județelor Suceava și Botoșani la Euroregiunile Carpatica și Prutul de Sus, iar a județelor Iași și Vaslui la Euroregiunea Siret-Prut-Nistru nu asigură decât cadre formale („ceremoniale”) de dialog transfrontalier, folositoare cu precădere în prevenirea dezastrelor naturale sau a poluării mediului, ca și în recenta (și nedorita) gestionare a problemei refugiaților; când vine vorba, însă, de poduri peste Prut (reale, nu de flori), de căi ferate și șosele de legătură, de interconectare energetică sau de puncte de trecere a frontierei, lucrurile se mișcă foarte lent, depinzând de guvernele de la București, Chișinău și Kiev, iar nu de inițiativele de politică inter-regională.

Considerată printre cele mai sărace regiuni ale Uniunii Europene, Regiunea Nord-Est este un conglomerat *sui generis* de dezavantaje și oportunități. Într-o exprimare frustră și prozaică, ușor condescendentă, despre regiunea noastră se spune că are peisaje splendide (Bucovina fiind comparată cu Elveția), un patrimoniu istoric și cultural de invidiat, pământuri fertile, oameni geniali, tradiții fermecătoare etc., dar... Cu toate acestea, de la noi au migrat spre alte zări cei mai mulți oameni apti de muncă (comparativ cu celelalte regiuni), posesori de calificări înalte sau de meserii căutate pretutindeni (inclusiv lucrători agricoli sezonieri ce pot ajunge victime ale rețelelor de sclavie modernă), lăsând piața muncii în deficit, satele îmbătrânite și aproape pustii. Infrastructura regională este departe de standardele actuale de civilizație (nu avem niciun kilometru funcțional de autostradă, iar aeroporturile din Iași, Bacău și Suceava au un flux modest de pasageri, predilect spre țările de absorbție a migranților), salariile sunt mult sub media națională ș.a.m.d. Atunci când mass-media tratează fenomene precum lipsa de educație și comportamentele antisociale, se concentrează cu insistență pe alcoolismul, violența conjugală și violurile din județul Vaslui, de parcă toate nenorocirile s-ar petrece aici; Botoșaniul (județul de care ne amintim cu apreciere doar de ziua lui Eminescu și la Festivalul internațional Enescu) este, la rândul său, imaginea paradoxului agricol total: cel mai grozav cernoziom și cei mai săraci agricultori. Deși compensează într-o anumită măsură multele neajunsuri menționate mai sus, cele trei centre universitare din regiune (Iași, Suceava și Bacău) cunosc încă o relativă defazare în raport cu piața muncii și produc de multe ori „candidați la migrație” (medici, informaticieni, ingineri din toate specialitățile tehnice etc.). Această analiză-diagnostic de suprafață este repetată cu obstinație de către presă, fiind preluată fără precauții de clasa politică și de mediul de afaceri, ca o „scuză” permanentă pentru lipsa de inițiative (dar mai ales de rezultate).

Aproape că ne-am obișnuit cu acest vaiet prelung, cu această autocompătimire neproductivă privitoare la nefericita noastră condiție de locuitori ai unei regiuni „de la capătul lumii”.

Dar cercetarea științifică nu se poate limita la observațiile simțului comun, mai ales că aceeași cunoaștere comună ne poate da și contraexemple de succes: implantări de multinaționale, de profil industrial și informatic; mari centre comerciale și de agrement; exploatații agricole și zootehnice performante, inclusiv microferme specializate pe culturi bio sau de nișă cu valoare adăugată mare; branduri cunoscute din industria alimentară. Mai mult decât atât, autoritățile naționale și europene, ca și alți vectori semnificativi de informare din UE, subliniază destule oportunități de dezvoltare, așa încât trebuie să agregăm informațiile din sursele oficiale cu date provenite de la agenți economici, autorități locale, mediul asociativ și instituții de învățământ, pentru a realiza o diagnoză corectă a regiunii.

4. O radiografie demografică și economică a Regiunii Nord-Est

Pentru Regiunea Nord-Est, analizele economice generale și cele privitoare la piața muncii (provenind din zona academică și de la autoritățile publice) converg spre ideea că aceasta este cea mai săracă regiune a României și printre cele mai sărace din Uniunea Europeană. În același timp, prin dimensiunile, poziționarea geografică și profilul demografic și cultural, regiunea „are o sumă de avantaje naturale care, din nefericire, au fost insuficient exploatare până acum, dar care, printr-un mai bun management, pot deveni unele cu înalt potențial de creștere economică”⁴. Este adevărat că județele regiunii au fiecare în parte resurse neexploatate (de la cele naturale, la resursele umane) și că în materie de management (administrare) ele sunt departe de cotele maximei performanțe; dar contemplarea lor nu rezolvă problemele. Simpla înșiruire discursivă a „averilor” nefolosite încă, sub stindardul propagandistic al „perspectivelor luminoase”, este menită să le arate oamenilor că încă există șanse pentru relansarea dezvoltării (și, prin urmare, să mai aibă „puțintică răbdare” – vorba lui Caragiale); pe lângă rolul ei în întreținerea optimismului colectiv, lista oportunităților de dezvoltare este utilă și ca „decor” pentru discursurile și promisiunile politice (aceleași, de la o legislatură la alta). În pofida lor, însă, prezentul nu arată deloc bine!

Față de recensământul din anul 2010, când Regiunea Nord-Est înregistra o populație de 3,7 milioane de locuitori, după numărătoarea din 2021 am constatat că au mai rămas doar 3,2 milioane. Este adevărat că pe parcursul unui an, în intervalul decembrie 2020 – noiembrie 2021, s-a înregistrat un flux migrator din alte țări către Regiunea Nord-Est de 23543 de persoane (cu o prevalență masculină de 2000 de persoane), flux explicat cel mai probabil de pandemia de Covid-19, care i-a lăsat pe mulți români fără slujbele din Occident. Dar acest fenomen cu o clară determinare conjuncturală nu poate prefigura o creștere semnificativă a populației în viitorul apropiat; nu este exclus ca, pe fondul revenirii economice post-pandemice, oamenii să plece din nou. Oricum, declinul demografic a fost cu siguranță atenuat de redobândirea cetățeniei române de către mulți cetățeni ai Republicii Moldova (peste șapte sute de mii, doar în ultimele două decenii), unii stabilindu-se în județele din Nord-Est, cu predilecție în centrele universitare (care sunt totodată și poli de dezvoltare economică). Este încă imposibil să aproximăm dimensiunea afluxului de populație generat de conflictul militar din Ucraina. Dar, în baza datelor INS din 2021, este clar că regiunea a

⁴ S. Brezuleanu, O. Brezuleanu, G. Ungureanu, „Studies Regarding Durable Development of Rural Environment in the North-Eastern Region through Promotion, Reorganization and Management of Agritourist Activities”, în *Bulletin UASVM Horticulture*, 68(2)/2011.

pierdut jumătate de milion de locuitori într-un singur deceniu, însemnând peste 13% din populația sa de la precedentul recensământ.

Profilul demografic sintetic actual este destul de complex și contradictoriu. Densitatea de 110,7 locuitori/km² ne face cea mai populată dintre regiunile de dezvoltare. Dar populația rezidentă în mediul rural de 57,77% plasează regiunea noastră pe penultimul loc în materie de urbanizare, mai „rurală” fiind doar Regiunea Sud-Muntenia (cu care împărțim coada clasamentului la aproape toți indicatorii). Din punct de vedere strict cantitativ, dimensiunea populației rurale poate fi privită ca un atu al dezvoltării sectorului agro-alimentar; când corelăm însă acest indicator cu numărul fermelor mici, de autosubzistență, sau cu nivelul de școlarizare din lumea satelor⁵, entuziasmul se evaporă: lipsiți de studii medii sau chiar analfabeți, unii dintre țărani noștri pot ocupa doar slujbe de zilieri necalificați, prost plătite, motiv pentru care preferă să îngroașe rândurile asistaților social sau să supraviețuiască grație banilor trimiși de rudele care lucrează în Vest.

Vârsta medie a populației zonei noastre, de 40,8 ani, ne recomandă ca cea mai tânără regiune (la o medie națională de 42,4 ani). Dar, dacă stăm bine la capitolul „tinerețe”, nu excelăm la educație⁶, așa cum am mai spus, întrucât față de media națională de 16% a absolvenților de studii superioare, în Nord-Est avem sub 16% (iar județul Vaslui se plasează pe ultimul loc în țară, cu doar 7,2%). Studiul INS menționat arată că aproximativ 353 de mii de locuitori ai regiunii au un nivel de educație ridicat (11%), 1,382 milioane au o educație medie (43%), iar 1,49 milioane (46%) au o educație scăzută. În plus, este îngrijorătoare rata de peste 20% a părăsirii timpurii a sistemului de educație. Nu este de mirare, în acest context, că productivitatea muncii la noi este de doar 39% față de media europeană, media națională fiind de 69%⁷. Totuși, putem întrezări o tendință firavă a adaptării sistemului educațional la nevoile pieței muncii, dacă luăm în calcul numărul mare al elevilor înscriși în școli profesionale: 24,2% din totalul celor înmatriculați în anul școlar 2019-2020 proveneau din Regiunea Nord-Est. Cât privește structura specializărilor din această formă de învățământ, cea mai mare pondere s-a înregistrat în cadrul profilului transporturi (21,9%), urmând alimentația publică (17,4%), construcțiile de mașini (13,6%), agricultura (cu numai 7,6%), industria mică și prestările de servicii (7,5%). Pentru o piață națională a muncii în care agricultura reprezintă peste 11% din domeniile ocupaționale, ca să nu mai vorbim de cele 29% din Regiunea de Nord-Est, învățământul profesional din acest sector este încă departe de a acoperi necesarul de lucrători calificați.

Datele statistice publicate de Eurostat spun că, într-o Românie care a crescut economic spectaculos în ultimul deceniu, ajungând la un PIB pe cap de locuitor (exprimat în paritatea puterii de cumpărare standard) de 74,2% din media europeană la finele anului 2021 (devansând Letonia, Croația, Slovacia, Grecia și Bulgaria), Regiunea Nord-Est nu atinge decât 49% din media europeană. Conform *Eurostat National Accounts Database 2021*, toate celelalte regiuni ale României sunt mai bine situate: Sud-Muntenia ajunge la 57%, Sud-Vest Oltenia la 58%, Sud-Estul înregistrează 59%, Nord-Vestul – 70%, Regiunea Centru – 71%, Vestul – 75%, iar București-Ilfov atinge 166% față de media Uniunii. În „concertul european”, putem răsufla ușurați, totuși, că am ieșit din topul scurt al celor mai sărace zece regiuni:

⁵ L. I. Palicica și M. Palicica, *Resursele umane și pregătirea forței de muncă din mediul rural*, Editura Orizonturi Universitare, Timișoara, 2005.

⁶ Institutul Național de Statistică, *Sistemul educațional în România. Anul școlar/universitar 2019-2020*, București, 2021.

⁷ European Commission, *Country Report – Romania*, {COM(2022) 624 final} - {SWD(2022) 640 final}, Brussels, 8.6.2022.

suntem la egalitate cu o regiune ungară și una grecească, iar în urma noastră se situează un departament francez de peste mări (Mayotte, cu 28%), cinci regiuni din cele șase ale Bulgariei (cu scoruri între 38 și 45%), Guyana Franceză și o regiune croată (cu 44%), precum și patru din Grecia (cu 42, 45, 46, respectiv 48%). În prezent, putem spune că, până la coada clasamentului, mai sunt 14 regiuni mai sărace ca a noastră (dacă acest fapt ne poate încălzi cu ceva). În cifre absolute, documentul european citat arată că PIB-ul mediu european era în anul 2021 de 32450 euro pe cap de locuitor, pe când la nivelul Regiunii Nord-Est atinge doar 15800 euro.

Din perspectiva contribuției la PIB-ul României din 2021, Regiunea Nord-Est a adus 10%, la fel ca și Regiunea Sud-Est, devansând Oltenia (7,8%) și Vestul (9%), dar fiind în urma Sudului, Centrului, Nord-Vestului (cu câte 12%) și a Regiunii București-Ilfov (27%); datele acestea trebuie citite cu o necesară corecție negativă, prin filtrul faptului că Nord-Estul are o populație net mai numeroasă decât celelalte regiuni, deci contribuția sa ar fi trebuit să fie cvasi-proportional mai mare.

Dincolo de produsul intern brut (multiplicat de opt ori într-un deceniu), pentru viața cotidiană contează câștigurile salariale nete, care au ajuns la o medie de aproximativ 4400 de lei la finele anului 2024, conform raportărilor Institutului Național de Statistică. Cel mai bine se plasează în clasament Bucureștiul, cu 6690 lei. În județul Iași, se câștigau în medie 5177 lei; în Bacău, 4973; în Neamț, salariul mediu net era de 4507 lei, pe când în Vaslui se câștigau 4308 lei; Suceava oferea o medie de 4198, sub cei 4216 lei din Botoșani. Una din consecințele salarizării modeste este stimularea migrației interne inter-regionale, în special spre București-Ilfov, fără a dispărea fluxul către Occident (cu o importantă componentă de *brain drain*), deși sensibil diminuat în timpul pandemiei și imediat după aceasta.

Statistica poate crea aparența unei prosperități generale, pe când situațiile individuale arată cu totul altfel: foarte mulți angajați (30% în România, comparativ cu o medie europeană de aproximativ 17%) erau plătiți, la finele anului 2022, cu salariul minim pe economie, ceea ce însemna un venit net lunar de doar 1524 de lei. Abia de la 1 ianuarie 2023, prin majorarea salariului minim brut garantat în plată de la 2550 la 3000 de lei, s-a ajuns la un net minim de aproximativ 1900 de lei (o creștere de 24,5% față de anul anterior, în condițiile unei inflații anuale de 16,4%). Pentru lucrătorii din sectorul agro-alimentar, creșterea salarială avusese loc deja de la mijlocul anului 2022, în baza *Legii nr. 135 din 13 mai 2022*. Noile politici salariale fac un pas spre temperarea migrației forței de muncă din sectorul agro-industrial, în condițiile în care venitul minim net de aproape 500 de euro, obținut „acasă”, este cât de cât tentant pentru un sezonier care lucrează în străinătate, departe de familie și într-un mediu stresant, cu un salariu de aproximativ 1000 de euro. Stoparea relativă a migrației externe poate fi influențată nu numai de politici fiscale favorabile – în realitate, România având o suprataxare a muncii⁸ –, ci și de măsuri complementare destinate educației, familiei, serviciilor de sănătate, infrastructurii etc. Probabil că un impact anume îl are și mediatizarea condițiilor grele de muncă și a riscurilor la care se expun unii români în fermele agricole sau în fabricile de alimente din Vest.

Datele provizorii ale recensământului din 2021, corelate cu înregistrările statistice permanente, arată că economia românească începe să semene structural cu cea a țărilor dezvoltate, dar că încă folosește mecanisme prin care o parte a activităților evită fiscalizarea, influențând astfel negativ veniturile lucrătorilor. Astfel, la 1 ianuarie 2022, populația în vârstă

⁸ S. Mazăre, „Piața muncii și fiscalitatea în agricultură. Studiu de caz – România”, în *MOLDOSCOPIE*, nr. 3(90), Chișinău, 2020.

de muncă era, la nivelul întregii țări, de 11,85 milioane, iar populația ocupată civilă era de 7,6 milioane, dintre care aveau statut de salariați doar 5,51 milioane de persoane. Populația ocupată era distribuită pe principalele domenii de activitate astfel: 846 de mii de persoane (11,1%) în agricultură, silvicultură și pescuit (din care 130 de mii de salariați), 1,65 milioane (21,7%) în industrii (1,4 milioane fiind salariați), 743 de mii lucrători (9,8%) în construcții (454 mii salariați), 1,453 milioane de lucrători (19,1%) în comerț, hoteluri și restaurante (970 de mii de salariați), 493 de mii (6,5%) în transporturi și depozitare (din care 305 mii salariați), 480 de mii în sănătate și asistență socială, 370 de mii în învățământ etc. Mai sintetic, populația ocupată a României era distribuită: 11,1% în agricultură, silvicultură și pescuit, 34% în industrie și construcții, 39,8% în servicii comerciale și 15,1% în servicii sociale. Important este de precizat și faptul că, în ansamblul salariaților din România, aproape un sfert sunt angajații statului.

Dar, cu ce se ocupă românii din Regiunea Nord-Est? Institutul Național de Statistică raporta 1,96 milioane de persoane apte de muncă, din care 965,3 sute de mii de persoane ocupate (o rată de 49,3%), numărul șomerilor fiind de 439 de mii (4,3%). Celelalte regiuni aveau rate de ocupare superioare: 65,4% în Nord-Vest, 66,3% în Centru, 57,3% în Sud-Est, 53,4% în Sud, 55,5% în Sud-Vest, 65,7% în Vest și 88,5% în București-Ilfov. Din punct de vedere al participării la principalele activități economice, ponderea populației ocupate civile în agricultură, silvicultură și pescuit era de 29,6%, în timp ce în servicii era de 43,1%; în industrie și construcții lucrau 27,3% *dintre salariații regiunii*. Din perspectivă națională, Regiunea Nord-Est asigura 14,8% din totalul angajaților din agricultură, silvicultură și piscicultură (mai „agrare” fiind regiunile Sud-Est și Sud-Muntenia), 10,7% dintre salariații din industrie și construcții (mai slab ca noi stând Sud-Estul și Sud-Vestul) și 11,6% dintre salariații din servicii (de această dată, poziția fiind inferioară doar în raport cu Nord-Vestul și cu regiunea București-Ilfov). Pentru profilul economic și al pieței muncii, ni se pare relevant și indicatorul dispersiei teritoriale a localităților urbane din regiune (zonele rurale aflate la distanță de orașe fiind „condamnate” la specializarea agricolă): „Dispersia teritorială a localităților urbane la nivelul Regiunii Nord-Est nu este echilibrată, existând mai multe zone lipsite de orașe pe o rază de 25-30 km⁹. În acele zone, se aglomerează tipurile de disparități: infrastructură deficitară, absența oportunităților de școlarizare, servicii medicale precare și dificultatea obținerii unui loc de muncă bine plătit, rata mare a șomajului”.

Pentru piața muncii din regiunea noastră, site-ul oficial al Comisiei Europene ne informa că, la finele lunii martie 2022, posturi vacante se găseau pentru următoarele profesii: dulgher, fierar betonist, lucrător comercial, manipulant mărfuri, muncitor necalificat în industria confecțiilor, muncitor necalificat la asamblarea-montarea pieselor, muncitor necalificat în construcții, șofer autocamion / mașină de mare tonaj, vânzător. În același timp, șomajul era mai mare în zona următoarelor ocupații: muncitor necalificat în agricultură; muncitor necalificat la ambalarea produselor solide și semisolide; muncitor necalificat la întreținerea de drumuri, șosele, baraje; muncitor necalificat la demolarea clădirilor, căptușeli zidărie, plăci mozaic, faianță, gresie, parchet; agricultor; lăcătuș mecanic; vânzător; muncitor necalificat în silvicultură; manipulant mărfuri (ANOFM, 2022). Așadar, șomajul afecta predilect forța de muncă necalificată.

Datele prezentate mai sus (sub rezerva ecartului de aproximativ doi ani față de situația prezentă) conturează imaginea unei regiuni sărace, în care vor continua să se

⁹ Agenția pentru Dezvoltare Regională Nord-Est, Serviciul Politici, Strategii și Analize Teritoriale (2021). *Planul de Dezvoltare Regională Nord-Est 2021-2027*, www.adrnordest.ro/wp-content/uploads/2022/07/PDR%20NE%202021-2027.pdf.

manifeste inegalitățile și subdezvoltarea. Totuși, potrivit Comisiei Naționale de Strategie și Prognoză, evoluția economică a Regiunii Nord-Est va fi pozitivă în intervalul 2022-2025: „În perioada 2022-2025, pentru economia regiunii Nord-Est se estimează o creștere reală medie anuală a PIB de 4,2%. În ceea ce privește ramurile economiei regionale, ratele medii anuale de creștere estimate, pentru aceeași perioadă de referință, sunt: industrie (3,9%), agricultură (2,4%), construcții (8,0%) și servicii (3,9%)” (CNSP, 2022). Pe fondul creșterii economice moderate (în ciuda tuturor circumstanțelor negative asociate crizei energetice, insecurității în Europa și perturbării piețelor externe), rămân câteva sectoare economice vulnerabile, printre ele aflându-se și agricultura și industria alimentară.

5. Concluzii

În Uniunea Europeană, politicile de coeziune în care sunt angrenate regiunile au ca obiective principale reducerea inegalităților economice și dezvoltarea durabilă. Prin participarea regiunilor la mari proiecte dedicate acestor obiective strategice, se creează mecanisme subsidiare în cadrul cărora eforturile locale, naționale și comunitare se îmbină eficient și generează oportunități multiple pentru cetățeni. Din păcate, statele din zona estică a UE (cu precădere România și Bulgaria) nu au o bună practică a dezvoltării regionale. În cazul României, putem spune că regiunile – în sensul tare al termenului – nu există cu adevărat, legislația națională privilegiind în continuare structurile județene, de nivel NUTS III, incapabile să se brânzeze la fondurile de care dispune Uniunea pentru dezvoltare regională. Regiunile noastre de dezvoltare, deși au dobândit de-a lungul a aproximativ trei decenii o anumită coeziune internă, rămân niște structuri cvasi-artificiale, croite sub semnul provizoratului, pentru scopuri de raportare statistică.

Față de obiectivele stabilite de Uniunea Europeană prin *Pilonul european al drepturilor sociale*, adoptat în 2017, în materia ocupării (anume ca 75% din populația activă de 20-64 de ani să aibă un loc de muncă, până în 2020, respectiv 78% până în anul 2030), dar și în raport cu obiectivul *Strategiei Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă 2021-2027* (75% rată de ocupare din totalul populației active, până în anul 2027), situația la nivelul întregii țări este îngrijorătoare: la sfârșitul anului 2022, INS raporta o rată de ocupare în totalul populației active de 68% și o rată a șomajului de 5,6% (cu un procent uriaș, de aproape 23% în rândul tinerilor de 16-24 de ani, care nu urmează vreo formă de școlarizare).

Pentru Regiunea Nord-Est, specialiștii în statistică au calculat o serie de indicatori care conturează un tablou deloc încurajator, prin prisma datelor INS din 2022. Astfel, rata de ocupare, de doar 49,3%, situează regiunea pe ultimul loc în țară; rata șomajului, la final de an 2022, era de 4,2%; rata sărăciei relative atingea 35,6% (toate celelalte regiuni stând mai bine la acest indicator); în Nord-Est se înregistrau, de asemenea, cele mai scăzute venituri medii lunare pe gospodărie (5458 lei). PIB-ul per capita estimat pentru 2023 va fi de doar 63,3% din media națională. La capitolul disparităților intră și câștigul salarial net lunar, estimat pentru 2023 la numai 88% din media națională. „Proiecțiile econometrice realizate de CNSP arată că decalajul de dezvoltare dintre regiunea de Nord-Est față de media națională va rămâne neschimbat cel puțin până în anul 2026. Astfel, nivelul PIB per capita din regiunea noastră nu va depăși 64% din nivelul național. Aceeași situație se va petrece și cu câștigurile salariale nete. Locuitorii regiunii Nord-Est vor câștiga în medie un salariu net lunar de circa 88,2% din nivelul salariului mediu net lunar la nivel național”¹⁰. Cu asemenea „performanțe”, Regiunii

¹⁰ C. Iftimoaei, *Disparități socioeconomice regionale*, 2023, <https://www.ziaruldeiasi.ro/stiri/disparitisocioeconomice-regionale--346174.html>, 20.02.2023.

Nord-Est îi va trebui mult timp să recupereze ecartul de dezvoltare față de celelalte regiuni ale țării, iar populația acestei zone va fi nevoită, pe termen mediu, să apeleze la formule individuale de construcție a unei prosperități relative – migrație internă și externă, recalificare, orientare spre profesii din aria dezvoltării durabile. Dar chiar și pentru soluțiile individuale la problemele societale este necesară o strategie politică de facilitare, politică pe care încă nu o întrezărim, din noianul de reacții *ad-hoc* la crizele nesfârșite care se succed în ultimii ani.

References

- ADR Nord-Est, *Analiza socio-economică a Regiunii Nord-Est 2014-2020*, 2021, https://www.adrnordest.ro/wp-content/uploads/2021/01/3.structura_sistemului_de_asezari.pdf.
- Agenția pentru Dezvoltare Regională Nord-Est, Serviciul Politici, Strategii și Analize Teritoriale, *Planul de Dezvoltare Regională Nord-Est 2021-2027*, 2021, www.adrnordest.ro/wp-content/uploads/2022/07/PDR%20NE%202021-2027.pdf.
- Andra Karla Anghel-Sienerth, *Regionalizarea în limbajul politic din România*, Editura Eikon, București, 2020.
- Annual net earnings*, 2022, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/earn_nt_net.
- S. Brezuleanu, O. Brezuleanu & G. Ungureanu, „Studies Regarding Durable Development of Rural Environment in the North-Eastern Region through Promotion, Reorganization and Management of Agritourist Activities”, în *Bulletin UASVM Horticulture*, 68(2)/2011.
- L. Chivu, G. Georgescu, *Piața muncii din România sub presiune. Cererea și oferta de forță de muncă*, Academia Română, Institutul Național de Cercetări Economice, București, 2020.
- Comisia Națională de Strategie și Prognoză, *Notă privind prognoza în profil teritorial*, 2022, https://cnp.ro/wp-content/uploads/2022/07/Nota_Prognoza_2021_2025_in_profil_teritorial.pdf.
- Direcția Planificare, Programare din cadrul Agenției pentru Dezvoltare Regională Nord-Est, *Planul de Dezvoltare Regională Nord-Est 2014-2020*, 2021, <https://www.adrnordest.ro/storage/2021/02/PDR-NE-2014-2020-dec-2015.pdf>.
- European Commission, 2022, *Country Report – Romania*, {COM(2022) 624 final} - {SWD(2022) 640 final}, Brussels, 8.6.2022.
- Eurostat *National Accounts Database 2021*, <https://ec.europa.eu/eurostat/web/national-accounts/information-data>.
- C. S. Ghiolțan, „Legătura dintre regiunea administrativă și politica regională”, în *Revista Transilvană de Științe Administrative*, 2(22)/2008.
- Guvernul României, *Strategia națională pentru dezvoltarea durabilă a României 2030*, Editura Paideia, București, 2018.
- C. Iftimoaei, *Disparități socioeconomice regionale*, <https://www.ziaruldeiasi.ro/stiri/disparitati-socioeconomice-regionale--346174.html>, 20.02.2023.
- C. Iftimoaei & I. C. Baci, „Analiza statistică a migrației externe după aderarea României la Uniunea Europeană”, în *Revista Română de Statistică – Supliment*, nr. 12 / 2018.
- Institutul Național de Statistică, *Sistemul educațional în România. Anul școlar/universitar 2019-2020*, București, 2021.
- Institutul Național de Statistică, *Recensământul Populației și Locuințelor, runda 2021 - date provizorii în profil teritorial* -, București, 2021.
- S. Mazăre, „Piața muncii și fiscalitatea în agricultură. Studiu de caz – România”, în *MOLDOSCOPIE*, nr. 3(90), Chișinău, 2020.

- P. I. Otiman, „Structura agrară actuală a României. O mare (și nerezolvată) problemă socială și economică a țării”, în *Revista Română de Sociologie*, serie nouă, anul XXIII, nr. 5-6, pp. 339-360, București, 2012.
- L. I. Palicica & M. Palicica, *Resursele umane și pregătirea forței de muncă din mediul rural*, Editura Orizonturi Universitare, Timișoara, 2005.
- A.-M. Preoteasa, (2008). „Fenomenul ocupării în România și dezvoltarea durabilă”, în *Revista Calitatea Vieții*, XIX, nr. 1-2, 2008.
- M. Racovițan, L.Chivu, *Piața muncii din România: repere cantitative și calitative privind deficitul de forță de muncă*, Editura Centrului de Informare și Documentare Economică, București, 2019.
- <https://www.eurofound.europa.eu/ro/about-eurofound/who-we-are>.
- https://eures.ec.europa.eu/living-and-working/labour-market-information/labour-market-information-romania_ro.
- <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/recovery-dashboard/>.